

Met VROM het jaar 2000 in

RENÉ BIESENBEEK*

Waar planologen rijkhalsend uitkijken naar weer een nota over ruimtelijke ordening, de vijfde zal begin 2000 verschijnen, bevat het gereedschapskistje van het ministerie van VROM ook tal van andere beleidsinstrumenten. Men werkt er immers niet alleen aan ruimtelijke ordening, maar ook aan volkshuisvesting en milieu. Nu de begroting van VROM voor 2000 is gepresenteerd, kan de invulling van het beleidsveld voor de komende jaren onder de loep worden genomen.

"Het ministerie van VROM maakt zich sterk voor een mooi, veilig en gezond leefmilieu, waarin het prettig wonen, werken en recreëren is", aldus de begeleidende brief. Hoewel deze doelstelling -waarschijnlijk bewust- geen keuze maakt tussen dat wonen, werken en recreëren, en dus in potentie nogal ambitieus is, voegt men daar ook een richting voor die ambitie aan toe: van meer, naar beter.

De komende jaren moet dit geheel vorm gaan krijgen in tal van beleidsstukken. Als eerste op de rol staat de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid, deze moet nog dit jaar verschijnen. Begin 2000 kunnen we dan de langverwachte Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening (VIJNRO?) tegemoet zien, alsmede de ontwerp-Nota Wonen. Het Nationaal Milieu Plan 4 (NMP 4) volgt een jaar later.

MILIEU

Met de eeuwwisseling voor de deur hebben al heel wat doemdenkers van zich laten horen.

In 2030 zal ongeveer een kwart van de Nederlandse bevolking uit ouderen bestaan. Foto: VROM.

Indien de wereld echter niet op oudejaarsavond vergaat, zullen tal van maatregelen nodig zijn om het milieu in het komende millennium te beschermen tegen menselijke invloeden. In de Nederland mogen we ons gelukkig prij-

zen met relatief beperkte problemen op milieugebied. Milieuproblematiek houdt echter niet op bij de landsgrens. Net zoals het lozen van afvalstoffen in rivieren die in Nederland uitkomen ons voor problemen stelt, werkt onze invloed ook door buiten de polder. Hoewel batterijen recycelen zeker een gunstige uitwerking heeft op het milieu, groeit in toenemende mate het besef dat de verschillen op mondiaal niveau enorm zijn, maar ook op het Europese vasteland al flink zorgen zouden moeten baren. Verouderde kerncentrales in het voormalige Oostblok zijn daarbij slechts het topje van de ijsberg. Met de metafoor van de 'ecologische voetafdruk' wil VROM dit soort processen voor eenieder inzichtelijk maken.

Dezelfde gedachtesprong komt terug in het NMP 4, dat begin 2001 zal worden uitgebracht. VROM gaat bij het opstellen van dit stuk uit van een "ecologische invalshoek, met oog voor sociale en economische ontwikkelingen en meer aandacht voor de internationale context". Men grijpt terug op dertig jaar ervaring, en belooft, via een herijking, een vooruitblik op de komende dertig jaar.

In die dertig jaar zijn er nogal wat zaken die aangepakt moeten worden. Ik noem slechts het vervangen van traditionele brandstoffen, terugdringen van de uitstoot van allerhande schadelijke stoffen, het mestprobleem en de kwaliteit van het water. Gelukkig zal het NMP 4 "zich richten op nieuwe wegen om milieuproblemen die tot nu toe moeilijk oplosbaar bleken het hoofd te bieden".

RUIMTE

De inrichting van Nederland is van oudsher een heikel punt, en bron voor tal van schrijfsels. Nieuwste in die rij wordt de Vijfde Nota Ruim-

telijke Ordening, waarvoor met de Startnota Ruimtelijke Ordening 1999 reeds de basis is gelegd. Hoewel het belang van de Vijfde Nota niet moet worden onderschat, zullen de effecten nog lang niet in het landschap zichtbaar zijn. Voor de periode 2005-2010 is het rijksbeleid reeds vastgelegd in de actualisering van de Vinex, de Vijfde Nota borduurt hierop voort tot 2020, met een doorkijk naar 2030.

Het uitgangspunt van de Vijfde Nota is: "Het is druk in Nederland, maar het mag niet te vol worden". Centraal in de nota is een inventarisatie van de te verwachten maximale druk op functies als water, landbouw, infrastructuur en maatschappelijke voorzieningen in 2020 opgenomen. Door deze eisen in elkaar te schuiven moet een beeld naar voren komen van de knelpunten in de ruimtelijke planning, zodat deze kunnen worden aangepakt.

Hiertoe zal ook de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) worden gemoderniseerd, daar "deze na dertig jaar niet meer is toegesneden op de eisen die in de parktijk aan behoorlijk wetgeving worden gesteld". Doel hierbij is het stroomlijnen van besluitvormingsprocessen en het verbeteren van de rechtsbescherming van burgers. De uitwerking van deze doelen zullen velen met belangstelling tegemoet zien: de vaak als stroperig omschreven besluitvorming bij ingrepen in de openbare ruimte geeft de burger vele mogelijkheden

zich in de discussie te mengen. Indien de stroperigheid wordt omgezet in de ongrijpbaarheid van water, wordt het garanderen van de rechtsbescherming van burgers nog een waar kunststukje.

WONEN

Ondanks de toegenomen welvaart is de kern van het VROM-beleid ten aanzien van wonen nog altijd het waarborgen van betaalbaarheid. Het woningtekort wordt langzaam ingelopen, maar de vorming van achterstandswijken in

kring hoorbare kritiek op de Vinex-lokaties, door het kabinet stevig wordt opgepakt. Velen hebben zorgen geuit over de toekomstmogelijkheden van deze woonkernen, waarbij al op korte termijn het gebrek aan diversiteit voor een soort laagbouw-Bijlmer effect zou kunnen gaan zorgen. Het Kabinet gaat nu weer eens met alle betrokken partijen praten, en lijkt wel op voorhand bereid eerder gesloten convenanten open te breken.

Ook VROM ziet inmiddels in dat beleid niet op een Haags ministerie tot een succes wordt gemaakt, maar door de mensen die met dat be-

als de spreekwoordelijke paddestoelen uit de grond schieten, om voor subsidie in aanmerking te komen moeten de eerste woningen voor 2005 op het maaiveld staan, zal daarbij nu al meer aandacht moeten worden besteed aan bouwen aan een goed verzorgde oudedagsvoorziening. Het inpassen van ouderewoningen met bijpassend fijnmazig voorzieningennetwerk in de Vinex-lokaties zou een uitkomst kunnen zijn voor de dreigende slaapsteden, maar zover is men nog lang niet.

Ook op milieugebied staat er vanalles te gebeuren: internationale afspraken over tal van milieuzaken leggen nu al een grote druk op boeren en industrie. De komende jaren zal die ontwikkeling zich doorzetten. Welke gevolgen dit gaat hebben voor Nederland-distributieland laat zich raden. Door sommigen is Nederland-kennisland als alternatief aangedragen, hoewel onderwijs de laatste jaren toch een forse bezuinigingspost is geweest.

De veranderde houding ten aanzien van traditionele brandstoffen, met het wadengas als meest recente voorbeeld, geeft echter wel ruimte om meer milieuvriendelijke energiesoorten onder de aandacht te brengen. Windmolens en zonne-energie winnen de laatste jaren al aan belangstelling, als het aan VROM ligt zet die trend zich door.

Ook op het gebied van de ruimtelijke ordening staat de klok niet stil. Groenvoorzieningen worden steeds belangrijker geacht in de strijd om leefbaarheid, maar aan het Groene Hart wordt toch stiekum steeds meer gesnoept. Verdere verstedelijking lijkt in tegenspraak met de prognoses van een dalend bevolkingsaantal, maar zal door gestegen welvaart wel voor een steeds breder ruimtebeslag verantwoordelijk zijn. Daarmee staat de Compacte Stad aanwijsbaar onder druk, mede daar ook het principe van intensivering niet van elastiek is. Doorgaande migratie naar semi-perifeer gelegen gebieden door middeninkomens zal alleen kunnen worden tegengegaan door de leefbaarheid in bestaande steden drastisch te verbeteren. Ondanks het Grote-Stedenbeleid is die beweging nog niet grootschalig op gang gekomen. Dat is echter wel nodig om te voorkomen dat zwarte scholen uitgroeien tot zwarte buurten, waarmee het integratiedenken reddeloos verloren zou zijn verklaard.

Aan papierwerk zal het niemand die zich op het terrein van VROM waagt ontbreken de komende jaren. De algemene indruk die blijft hangen, is toch incrementalistisch van aard. De keuze tussen wonen, werken en recreëren zal de komende jaren verder moeten worden uitgewerkt, maar op een zeker moment toch helder worden gemaakt. Ingrijpende maatschappelijke ontwikkelingen vereisen nu juist een duidelijke keuze van beleidsrichting. Ook hier gaat op: niet meer, maar beter.

*De auteur was in 1999 hoofdredacteur van AGORA. In 2000 wordt het stokje overgenomen door Jeroen van der Velden.

Uitdijende steden zetten groen onder druk. Foto: Hans van den Bogaard

grote en middelgrote steden ligt op de loer. Er zal derhalve (nog) meer aandacht moeten worden besteed aan de kwaliteit naast de kwantiteit, ook van bestaande woningen. Vooral in de grote steden moet nu worden ingegrepen om nog grotere problemen over tien jaar te voorkomen. Hoewel VROM zich primair wil richten op de primaire kant van het wonen, geeft men aan dat "economische en sociale facetten minstens net zo bepalend zijn voor de stedelijke vitaliteit". Vandaar dat naast het Grote-Stedenbeleid sinds kort ook het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) wordt ingezet, een potje van ruim vier miljard gulden over vijf jaar.

Met het oog op de vergrijzing neemt ook het thema zorg een belangrijke plaats in in de Nota Wonen. Buiten een woning zal een groeiende groep Nederlanders ook in meer of mindere mate zorgafhankelijk zijn. Naast nieuwbouw voor deze groep, zal ook een gedeelte van de huidige woningvoorraad door ombouw voor deze functie geschikt moeten worden gemaakt, waarmee een beleid van gerichte toewijzing gepaard zal gaan. De uitvoering van het leggen van de relatie tussen wonen en zorg zal goeddeels in handen gelegd worden van lokale en uitvoeringsorganisaties. Dit is in de praktijk soms een beleidsmatig moeilijk speelveld te zijn.

Opmerkelijk aandachtspunt is dat de in brede

leid te maken krijgen en het uit moeten voeren. Vandaar ook dat bij VROM "overleg met betrokken maatschappelijke organisaties een structureel karakter heeft gekregen". Die mensen moet je dan wel vroeg in een vroeg stadium bij het beleidsproces betrekken. Waar de overheid nu vaak nog overleg gebruikt als voor het kweken medeverantwoordelijkheid, zou men er in de toekomst goed aan doen die medeverantwoordelijkheid ook te vertalen in medebeslissingsbevoegdheid in inspraakprocessen.

Een laatste variant op dit gebied is de experimenten met Publiek-Private Samenwerking (PPS), waarin niet alleen de verantwoordelijkheid voor het inhoudelijke beleid, maar ook het financiële gedeelte door politiek en derden gezamenlijk wordt gedragen.

KANTTEKENINGEN

Bovengenoemde beleidsdocumenten laten dus nog even op zich wachten, maar zullen tegen die tijd absoluut garant staan voor veel discussie op lokaal en nationaal niveau. De komende jaren is dan ook nogal wat visie nodig om beleid te maken dat mee kan met de ontwikkelingen in de samenleving.

De vergrijzing zal grote invloed hebben op de bevolkingssamenstelling, en de daarmee veranderende woonbehoeften. Terwijl Vinex-lokaties